

TURINYS

Ižanga	7
Pirmoji kalba	13
Kalbos – kam jos?	17
Gera kalba	19
Baimė	25
Pasirengimas kalbai: tikslas ir žinutė	38
Pasirengimas kalbai: motyvacija ir aktualumas	49
Pasirengimas kalbai: struktūra ir scenarijai	61
Pasirengimas kalbai: pradžia	90
Pasirengimas kalbai: pabaiga	103
Pasirengimas kalbai: filtrai	120
Pasirengimas kalbai: stiprikliai	127
Pasirengimas kalbai: humoras	143
Pasiruošimas ir repeticija	148
Pauzė	159
Trys patarimai	165
Gerai kalbėtojai ir geros jų kalbos	168
Pabaiga	170

INTERVIU

Monika Katkutė	173	•	Giedrius Savickas	182	•
Jamie'is Shea	190	•	Brianas Jenneris	205	•
Edmundas Jakilaitis	213	•	Prof. Alfredas Bumblauskas	223	•
Rimantas Kėvalas	231	•	Robertas Dargis	239	•
Linas Linkevičius	243	•	Dr. Austėja Landsbergienė	251	•
Arnoldas Pranckevičius	261	•	Mindaugas Nefas	281	•
Timūras Augucevičius	288	•	Ieva Krivickaitė	297	

I Ž A N G A

*Kalbėjimas – tai kalbos ėjimas, kuris be tikslo ir žemėlapiu
tampa klaidžiojimu. Tai bus jūsų žemėlapis tikslingiau vaikščioti.*

Tai knyga apie gerą kalbėjimą. Tokį, kuris mums padeda pasiekti savo tikslų.

Tai knyga, griauianti mitą. Mitą, kad viešasis kalbėjimas aktualus tik politikams ir lemtas vos keliems laimingiesiems. Nėra magijos ir išrinktųjų – yra tik kryptingai skiriamas dėmesys ir darbas. Kalbėjimas – labiau matematika nei mistika.

Tai knyga, siūlanti kitokį požiūrį ir konkrečius įrankius. Įsileiskite juos į savo gyvenimą – ir jūsų kalbos taps geresnės. Pabandykite bent vieną savo kalbą parengti kitaip ir pamatysite skirtumą.

Kodėl rašau šią knygą? Iš meilės ir pykčio. Pirma, iš meilės, nes ilgą laiką turėjusi atsargų, baimės ir pavydo kupiną santykį su viešuoju kalbėjimu buvau priversta su juo susidraugauti. Tada kurį laiką tryniausi šonais, kol susidraugavau ir pamilau. Tiksliau, esame labiau geri partneriai, kurie nesvaigsta ir nesitiki dangiškų migdolų, bet žino, kad turi tvirtą užnugarį. Negaliu sakyti, jog veržiuosi kalbėti, – tikrai ne. Bet žinau, ką padaryti, kad žodžiai ir kūnas žaistų mano komandoje. Antra, iš pykčio ant mito ir savo baimės. Mito, kad geri kalbėtojai yra tik tie keli išrinktieji, kalbantys sudėtingai ir įmantriai. Ir baimės, kad nesant tokiai geriau jau nekalbėti. Baimės, kuri kaustė, kuri atėmė galimybes. Tiksliau, aš pati jas atėmiau, nes nežinojau, kad galima ir net reikia kitaip.

Išraukime tą mitą, ant kurio laikosi daug baimių pradėti kalbėti. Nes jis mus klaidina, menkina mūsų viešosios komunikacijos kokybę, atima galimybes.

Taigi pirmyn!

/ Kam jums to reikia?

Gera kalbėti reikia visiems. Ne tik mokiniams, kurie rengiami debatų konkursui, bet ir būsimiems staliams, kurie turės papasakoti, ką daro ir kodėl būtent juos reikia pasirinkti. Ne tik politikams, bet ir ekonomistams bei daktarams, kuriems reikės įtikinti politikus, kodėl būtent jų sprendimą reikia palaikyti. Ne tik didelių įmonių vadovams, bet ir savo verslą pradedantiems žmonėms. Ir net profesijas palikus pašonėje, visiems teks sakyti kalbą giminės šventėje, vestuvėse, laidotuvėse, įtikinti kaimynų bendruomenę investuoti į naują tvorą, saulės elektrinę ar paprasčiausiai rūšiuoti šiukšles. Ir visi norime, kad TAS kartas (gyvenime, metuose ar savaitėje) būtų sėkmingas.

Tad leiskime žodžiams padėti mums.

Grįžtant prie meilės istorijos. Būdama dvidešimt penkerių metų pabandžiau dalyvauti darbo konkurse į savo svajonių organizaciją NATO neperskaičiusi, o gal perskaičiusi, bet ignoravusi vieną iš kelių būsimų funkcijų – „pristatyti NATO įvairioms auditorijoms“. Konkursą laimėjau. Nuvažiavusi į Briuselį kurti komunikacijos strategijų ir diktuoti, kaip, ką ir kas turės daryti, buvau sutikta su aštuoniomis temomis, kuriomis turiu būti pasirengusi kalbėti įvairioms į NATO būstinę atvykstančioms grupėms – nuo „žalių“, saugumo tema nesidominčiųjų iki ekspertų. Maniau, tai sakydama vadovė klysta, bet klydau aš. Nuoširdžiai gaila pirmųjų grupių, kurioms man teko pristatyti NATO... Bombardavau jas informacijos gausa, pati mirdavau iš baimės ir iš tos pačios baimės pamiršdavau elementariausius žodžius anglų kalba...

Pasidėjusi vadovavimo batutą ir kūrybingumo skrynelę į stalčius, užsirašiau į visus įmanomus kalbėjimo ir rašymo mokymus, skaičiau knygas. Norėjau būti Shakespeare'u ir Churchilliu kartu, dar su Obamos lengvumu. Labai labai nuoširdžiai to norėjau. Dar troškau tapti tokia kaip dauguma mano kolegų, kurie rašė sudėtingai ir sugebėdavo mintį „užlankstyti“, pastraipose paslėpdami ir prasnę, ir idėją, bet skambėdavo lyg protingai. Kol vienuose mokymuose Susanna Jones, britė kalbų rašymo mokytoja, mokanti Jungtinės Karalystės Vyriausybės kalbų rašytojus, nuvainikavo visas mano (ir kitų kurso kolegų) pastangas padaryti išpūdį ir „užraityti protingiau“. Ji nuolat kartojo, kad paprasta yra gražu, aišku yra gražu. Ji privertė mane parodyti, kaip moku ir galiu pati, nesivaikydama to „kaip kiti“. Ir pamačiusi, ką galiu, kursų pabaigoje mane rekomendavo NATO kalbų rašytojų grupei. Prie grupės aš neprisijungiau, nes buvau pakeliui į gimdymo namus, be to, baigėsi mano NATO kontraktas. Tačiau gavau daug didesnę dovaną – patikinimą, kad turiu gerą kalbų pajautimą ir puikiai jaučiuosi žodžių pasaulyje.

Ieškojau, kur galiu augti toliau. Prisijungiau prie Jungtinės Karalystės kalbų rašytojų gildijos, vėliau – prie Europos kalbų rašytojų grupės, dalyvavau jų mokymuose ir seminaruose – iš pradžių kaip dalyvė, vėliau kaip kalbėtoja. Visas tas žinias taikiau jau dirbdama Lietuvos Respublikos Prezidentės komunikacijos komandoje kalbų rašytoja, o vėliau ir užsienio reikalų ministro Lino Linkevičiaus komandoje. Iš Susannos gavau pastiprinimą, esu jai dėkinga ir noriu tokia tapti kitiems – tiems, kurie ieško kelio iš mitų apipintos baimės į draugystę su kalbomis.

Profesinėje veikloje visada buvau žmogus už kadro, kuris padeda vadovams (prezidentei, užsienio reikalų ministrui, vėliau – verslo vadovams) išsakyti mintį, poziciją, idėjas, įtikinti, perkalbėti. Turėjau neįkainojamą galimybę stebėti jų ir kitų lyderių, su kuriais jie bendravo, viešas ir privačias kalbas, derybas, diskusijas.

Mačiau, kas padeda laimėti, kiek prarandame nesusikalbėdami, nepasakydami esmės, nepasakydami aiškiai. Laiko niekada nėra, o rezultatų visada norisi. Tai leido nuolat aštrinti gebėjimą prisikasti prie esmės ir padėti ją atskleisti.

Kelerius metus individualiai konsultuodama vadovus ir įvairioms grupėms vesdama mokymus viešojo kalbėjimo, krizių ir strateginės komunikacijos temomis turėjau galimybę išplėsti šią patirtį įvairiose srityse – statybų, teisės, bankininkystės, telekomunikacijų ar informacinių technologijų įmonėse. Šeimos verslų ir tarptautinių korporacijų, Lietuvoje ir užsienyje. Pradėjus savo konsultacijas buvo smalsu, kokios srities klientų kreipiasi daugiausia. Iki šiol neturiu atsakymo, nes kreipiasi iš visų.

Tačiau turiu ir savo, kaip kalbėtojos, patirtį – NATO pasakojant įvairioms lankytojų grupėms, atstovaujant organizacijai renginiuose, vėliau vadovaujant Šimtmečio sekretariatui teko sakyti nemažai kalbų, kalbėti prieš kamerą pristatant programą, buriant visuomenę švęsti ir didžiulis. Taigi teko aktyviai taikyti technikas sau pačiai. Pastaruosius penkerius metus aktyviai vedu mokymus, tad viešasis kalbėjimas tapo darbu. Bet kaip sporte treneriai nebūtinai yra geriausi žaidėjai, taip ir viešojo kalbėjimo srityje ne laikau savęs itin gera kalbėtoja. Tačiau kalbėti man jau patinka, nes žinau, kaip galiu sau padėti jaustis gerai.

Knygoje tuo ir dalijusi – savo tikra ir vis augančia patirtimi. Kaip ir mano kalbinti žmonės dalijasi savosiomis. Rasite tai, ką patikrinau savo ir savo vadovų kailiu, iš knygų ir mane auginusių trenerių. Pridėjau kalbėtojų minčių apie kalbas ir kelią iki jų. Kalbinau įvairių profesijų ir patirčių žmones. Norėjau parodyti, kokią mokyklą jie išėjo kalbėdami viešai, ką pritaikė, kaip gimsta jų kalbos ir jie kaip kalbėtojai.

Gerai kalbėti gali visi.

/ Kodėl mano knyga?

Pirma, nes joje sudėta unikali praktinė patirtis. Tiek mano pačios, savo silpnybę pavertusios profesija, tiek kitų žmonių, turėjusių kalbėti, bet niekur to nesimokiusių. Tai ne tik teorijos ir knygos, tai asmeniniai bandymai savo kailiu, kas veikia ir kas ne.

Antra, požiūris. Man labiausiai padėdavo knygos ir mokymai ne apie tai, ką daryti, o kodėl tai daryti, – tos, kurios keitė požiūrį. Norėjau parašyti knygą, kuri ne tik mokytų, bet ir keistų požiūrį, ne tik dalytųsi patirtimi, bet ir suteiktų sistemą, kaip veikti.

Trečia, dėl lietuviškos patirties. Manau, trūksta lietuvių autorių knygų, kuriose skaitytume ne tik apie Obamą, Churchillį ar Ciceroną. Aplink turim įdomiai, įtaigiai kalbančių žmonių, ir man buvo įdomu parodyti jų kelią. Kad aplink ieškotume ir matytume gerus kalbėtojus – jų tikrai yra. Jie nebaigę retorikos mokyklų, bet nubrodintomis alkūnėmis, keliais ir širdimi rado savo būdą kalbėti ir būti išgirstiems.

Gerai kalbėti gali visi. Reikia tik ruoštis.

KAIP sudaryta knyga? Remdamasi savo mokymų patirtimi atskleisiu svarbiausius žingsnius rengiant bet kokią kalbą. Nuo ko pradėti, kaip auginti ir kaip pabaigti, kaip repetuoti ir kaip ruošti savo kūną bei mintis. Tai tam tikra kalbos ruošimo higiena, tvirti įrankiai, kaip tai daryti. Tikslas, žinia, argumentai, „drambliai“, struktūra, pradžia, pabaiga, filtrai, stiprikliai ir repetavimas. Perskaite knygą ir eidami nurodytu keliu pamatysite, kad kalba gims kitokia, jums labiau patinkanti, po pristatymo jausitės geriau.

Šioje kelionėje girdėsite mano pašnekovų patirtį, tai bus atskiros citatos ar istorijos, kurios pastiprins, o kartais prieštaras mano mintims. Nėra vienos tiesos, ir tai nuostabu. Antroje knygos dalyje interviu galėsite perskaityti visos apimties. Man buvo be galo įdomu kalbėtis su šiais žmonėmis, noriu, kad ir jūs išgirstumėte jų istorijas. Nuo Giedriaus Savicko vėjyje besiplaikstančio

kaklaraiščio, Edmundo Jakilaičio išgelbėtų kursiojų egzaminų komisijoje iki profesoriaus Alfredo Bumblaško pirmųjų dėstytojavimo patirčių.

Gerai kalbėti gali visi. Pradėkim!

PIRMOJI KALBA

Kokią pirmą kalbą prisimenate – savo ar kito žmogaus?

Būtent taip prasidėjo mano pokalbis su kiekvienu iš pašnekovų. Būtent taip noriu šią knygos kelionę pradėti ir su jumis.

Tai kokia ji? Mokykloje? Universitete? Pirmajame darbe? Planuota ar netikėta? Draši ar su linkstančiais iš baimės keliais? Su aplodismentais ar noru prasmegti skradžiai žemės?

Pirmašias kalbas prisimenu iš šeimos švenčių, kai giminaičiai sakydavo tostus. Juk visi prisimename tą dėdę ar tetą, kurie būdavo dažniausiai kviečiami pakalbėti... Man tai buvo dėdė Vytautas, kuriam kaimynas alkūne vis stukteldavo šonan: „Na, Vytaute, tu gi moki.“

Aš nepamenu savo pirmosios kalbos. Bet pamenu pirmą jausmą, kai supratau, kad turiu auditorijos baimę. Iki tol ir darželyje, ir mokykloje kalbėjusi, deklamavusi, vedusi renginius, vaidinusi, nusprendžiau dalyvauti šauniausio moksleivio konkurso atrankoje... šokdama repą su savo klasioku. Abu buvom vienodai nekokie repo šokėjai, dar blogesni choreografai, bet repas buvo madingas, o interneto dar nebuvo, todėl negalėjom pasitikrinti, kaip reikėtų tai daryti. Dar madingesnės buvo draugės paskolintos rėkiančios elektrinės spalvos timpos. Žodžiu, visi koziriai mūsų rankose, tačiau eilinis, atrodė, užlipimas ant pažįstamos scenos baigėsi ne pagal taktą drebančiomis kojomis ir kartu su kojomis besikalatojančiu žandikauliu, trukdančiu rišliai papasakoti, kas čia bus. Nauja veikla, naujas vaidmuo – mano baimės

akceleratorius. Turiu jaustis tvirtai su tuo turiniu, su kuriuo einu ant scenos, – šią taisyklę žinau iki šiol.

Visų pašnekovų pirmosios ar labiausiai įstrigusios kalbos vienaip ar kitaip susijusios su mokykla. Mokykla – kaip pirmasis tramplinas: raiškiojo skaitymo konkursai, vaidinimai, šokiai, muzikavimas. Visi dabar aktyviai kalbantieji atkreipė dėmesį, kad būtent mokyklų auditorija yra reikliausia ir su ja buvo įtempčiausių patirčių. Galiausiai net keli pašnekovai paminėjo „Žalgirio“ arenoje vykusią „Nuostabiausią pamoką“ kaip didžiausią renginį, kuriame teko kalbėti. Viskas sukasi apie mokyklą.

Man mokykla buvo vieta, kur labiau mokė rašyti nei kalbėti. Labiau silpnino gero kalbėjimo įgūdžius (įtaigą, aiškumą, kūrybą), o ne juos ugdė. Ugdė tik gebėjimą atpasakoti tai, kas parašyta. Gal todėl mes ir nemėgstame kalbėti – mūsų smegenyse nesufurmavo patirties, kad kalbėti yra malonu, naudinga, prasminga. Nes, pripažinkime, atkalti išmoktą tekstą, pasakyti formulę ar datas, paaiškinti fizikos dėsnį nėra tai, ką norėtume pakartoti... Nekaltinu savo neuronų, kad tokių jungčių taip ir nesufurmavo.

Ar jau sugrįžo jūsų pirmosios ar ryškiausios kalbos prisiminimas? Pagalvokite, kodėl ji jums svarbi, kodėl būtent ji.

*Atsimenu Dainiaus Kazlausko, kaip stovyklos vadovo, kalbą.
Vėliau jį padarė dar didesnę išpūdį, nes sužinojau, kaip jam tai pavyko.
Mes labai prisidirbom, ir ateina Kazlauskas pašnekėti. Bet jis tyli, ilgai tyli.
Vaikšto ir tyli, nieko nesako. Ir tada kažkuris iššauna, pratrūksta, neiškenčia:
„Nepyk, prašau, atleisk.“ Po metų aš tapau vadovu, merginos prisidirba,
ir Dainius mane moko: „Žūrėk, dabar taip – įeini ir tyli,
vaikštai ilgai, būtu geriausia, kad viena jau apsiverktų.“
Man tai buvo tarsi vaidybos mokymas – kaip išlaikyti pauzę.*

Aktorius Giedrius Savickas

2013-aisiais, kai gavau „Lietuvos garbės“ apdovanojimą, man buvo penkiolika metų. Su šeima į tą renginį Vilniuje atvažiuoju iš Plungės, sostinėje lankiausi pirmą kartą. Veiksmas vyko Filharmonijoje – prisimenu raudoną kilimą, pasipuošusius žmones, daug kamerų... Man buvo sakę, kad turėsiu padėkoti, bet negalėjau išvairuoti, kaip tai atrodytų. Kalbėti užlipus ant milžiniškos scenos prieš garbingus svečius mane pakvietė pirmą. Man buvo svarbu pasakyti, kad šis apdovanojimas yra ne tik man – labiau mums visiems, kurie patikėjo Augustės gyvenimu ir prisidėjo prie jai reikalingo brangaus gydymo.

Visuomenininkė Ieva Krivickaitė

Atsimenu, kai stojau į žurnalistiką ir surinkau lygų balą kartu su kitais penkiais ar šešiais žmonėmis. Ir aš dėl savo pavardės iš 7 raidės buvau trisdešimt trečias, kitaip tariant, už brūkšnio. Aš atsistojau prieš mandatinę komisiją ir pasakiau tokią kalbą, kad visi plojo.

Žurnalistas Edmundas Jakilaitis

Danijos ambasadoje ekspromtu turėjau padėkoti už ligoninei paaukotą įrangą... Tai kalbai paruošti turėjau gal penkias sekundes – kol pakilau ir nuėjau iki vietos. Kaip dabar atsimenu, pagalvojau: apie ką turiu kalbėti? Mano kalba buvo gana trumpa, ne ilgesnė nei penkių minučių, bet ją laikau sėkminga, nes dalis ambasadorių žmonių pravirko... Stengiausi keletą žodžių anglų kalba prisiminti, tai yra inventorizavau savo žodyną eidamas iki scenos, ir viskas.

Gydytojas Rimantas Kėvalas

Viena iš įstrigusių kalbų – susitikimas Šiaulių profesinio ugdymo centre. Turbūt pirmoji mano kalba, kai kalbėdamas pirmas penkias minutes norėjau išeiti iš salės. Kitaip tariant, pirmą kartą visai nežinojau, ką pasakyti.

Verslininkas Robertas Dargis

*1994 metais Amerikoje, dar tik pradėdant savo karjerą, teko kalbėti
be pasiruošimo prieš garbingą auditoriją. Nepamenu, ką sakiau,
bet patį faktą tikrai prisiminsiu visą gyvenimą.*

Ambasadorius, buvęs užsienio reikalų ministras

Linus Linkevičius

*Mane ji ištikio dar mokykliniais metais, kai Lietuva tapo NATO nare.
Neprišimenu, ar direktorė, ar mokyklos režisierė sako: „Žinai, Mindaugai,
Anykščiuose bus paradas Lietuvos įstojimo į NATO proga, reikia, kad kažkuris iš
jaunimo pakalbėtų, o tu kalbėti moki.“ Pernelyg ilgai nesvarstęs sutikau.
Tai kalbai ruošiausi, su tėvais tariausi... Bet kai reikėjo eiti kalbėti, linko kojos.
Neatsimenu, ką kalbėjau, tik prisimenu, kad drebėjo kojos ir balsas.
Baigėsi visa ta šventė, prieina kitos mokyklos direktoriaus pavaduotojas ir sako:
„Mindaugai, gera kalba, bet jaudulys buvo didelis ar ne?“*

Mokytojas Mindaugas Nefas